ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ǴYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ǴYLYM JÁNE BILIM - 2025»

PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ǴYLYM JÁNE BILIM - 2025»

2025
Астана

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана: – 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-08-5373-7

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов имолодыхученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2025

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.1 МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ТЕОРИЯСЫ МЕН ТАРИХЫ, КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

1470.	Асылбекова А.А.	Правовое регулирование искусственного интеллекта: зарубежный опыт и перспективы для Казахстана	6308
1471.	Аширбекова А.Б.	Қазақстан Республикасында Ұлттық алдын алу тетігі жүйесі	6314
1472.	Амирова Б.К.	Қазақстандағы жинақтаушы зейнетақы заңнамасының тарихи эволюциясы	6316
1473.	Бейбітова І.Б.	Медицина қызметкерлерінің құқықтық жауапкершілігі	6319
1474.	Байтерекова К.Б., Ескендерова Г.Т.	Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік сақтандыру жүйесінің қазіргі жағдайы	6323
1475.	Егежанова Д.Р.	О влиянии нормативной практики Верховного суда Республики Казахстан на административное судопроизводство	6326
1476.	Есентемирова А.М.	Некоторые вопросы становления законодательства о высшем и послевузовском образовании в Республике Казахстан	6330
1477.	Еркін Ә.	Коррупция и правовые методы борьбы с ней	6340
1478.	Жармаханбетова Б.А.	Права коренных народов и недропользование: проблемы соблюдения и защиты прав при добыче природных ресурсов на их территориях	6345
1479.	Жолдасбек М.Б.	Қазақстан Республикасындағы Конституциялық реформа: өзгерістерді талдау және олардың құқықтық жүйеге әсері	6348
1480.	Жеңіс Е.Е.	Салық заңнамасын жетілдіру мәселелері	6353
1481.	Жанаев Е.А.	Роль морали в правовых решениях и законодательных актах	6357
1482.	Кажтай А.Н.	Қауіпті құқықбұзушылықтардың қоғамға әсері	6360
1483.	Карсибек С.А.	ҚР Алқабилер сотының құқықтық жағдайы және шетел мемлекеттерімен салыстырмалық ерекшеліктері	6364
1484.	Көбеген А.М.	Әлеуметтік әл-ауқат пен қоғамның өркендеуінің құқықтық аспектілері	6367
1485.	Кошкенбек Б.Б.	Шетелде оқыту бағдарламаларын құқықтық реттелуі	6371
1486.	Қалыбаева А.Ә.	Қазақстандағы жаза қолданудың құқықтық санаға әсері	6377
1487.	Қалқазбек Н.Е.	Қазіргі заманғы құқық саласының өзекті мәселелері мен даму перспективалары	6380
1488.	Маликов Ж.Н.	Қазақстан Республикасының Конституциялық сот институтының қалыптасуы және қызметі	6383

1489.	Маратов А.Б.	Роль юристов защиты прав юридических лиц	6385
1490.	Отыншиева Г.	Құқықтық сана және мәдениеттің арақатынасы	6387
1491.	Роман К.Д.	Законодательные основы обеспечения информационной безопасности детей в Казахстане: вызовы цифровой эпохи	6390
1492.	Сұңғатов С.С.	Цифрландырудың азаматтардың әлеуметтік-экономикалық құқықтарын іске асыруға тигізетін ықпалы	6392
1493.	Салиханов А.Б.	Социальные барьеры реинтеграции бывших заключённых в Казахстане: причины стигматизации и пути преодоления	6396
1494.	Турегелдиев Б.У.	Жоғарғы соттың нормативтік қаулыларының құқықтық алаңдағы ықпалы	6402
1495.	Тәуірғалиева А.Б.	Киберқауіпсіздік: қылмыстардың алдын алу және заңнамалық шаралар	6405
1496.	Табанова Ж.А.	Защита прав женщин: международный аспект	6409
1497.	Тәжі Ә.Т.	Цифровизация прав граждан РК	6413
1498.	Тигай Б.А.	Проблемы налогового правоприменения в РК	6415
1499.	Шоманова К., Ясинова Д.	Адам құқықтарының қорғалуы және заңнамалық реттелуі	6423
1500.	Ібіжан Г.Ә.	Проблемы организации правовой помощи детям с ограниченными возможностями здоровья	6427
1501.	Yagmussova A.F.	The concept and types of social guarantees and the grounds for their provision under labor legislation	6431

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.2 АЗАМАТТЫҚ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

1502.	Алмагамбетов М.	Кәсіпкерлердің құқықтары мен оның қорғалуы	6436
1503.	Булатова Л.Б.	Жасанды интеллектпен жасалған туындылардың құқықтық мәртебесі	6440
1504.	Ибрашев А.М.	Искусственный интеллект в трудовом праве: перспективы, риски и возможности	6443
1505.	Искаков Р.А.	Правовая природа договора о государственных закупках товаров в Республике Казахстан	6446
1506.	Көбеген А.М.	Әлеуметтік әл-ауқат пен қоғамның өркендеуінің құқықтық аспектілері	6452
1507.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен	6456

		өзекті мәселелер	
1508.	Нургалиева М.Е.	Трудовые права женщин и равенство на рабочем месте. Дискриминация как барьер для экономического прогресса	6459
1509.	Рустами-Кадырбекова Ж.	Ретроспективный анализ правового регулирования в области социального обеспечения	6464
1510.	Сураганова Д.Д.	Правовое регулирование игорного бизнеса в Республике Казахстан	6468
1511.	Третьяк М.В.	Тенденция к сокращению рабочего времени в развитых странах: баланс между производительностью и качеством жизни	6471
1512.	Третьякова Ж.В.	К вопросу имущественных правоотношений родителей и детей по законодательству Республики Беларусь	6475
1513.	Тыныбек кызы А.	Гибкие формы занятости в Казахстане и Кыргызстане: правовое регулирование дистанционной работы и самозанятости	6478
1514.	Тюлегенова А.А.	Правовые аспекты использования земли	6481

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.3 ҚЫЛМЫСТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУ ТҰЛҒАНЫҢ, ҚОҒАМ МЕН МЕМЛЕКЕТТІҢ МҮДДЕЛЕРІН ҚОРҒАУДЫҢ МЕХАНИЗМІ РЕТІНДЕ

1515.	Азенова С.Р.	Сот сараптамасын тағайындау мен жүргізу: қылмыстық процестегі маңызы және жетілдіру жолдары	6485
1516.	Абдықадыр А.Б.	Қылмыстық әділет жүйесіндегі цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект	6488
1517.	Байносерова А.Г.	Қолжазба сараптамасы дәлелдеу құралы ретінде: жаңа әдістер мен шешілмеген мәселелер	6495
1518.	Бахыт І.Б.	Уголовное судопроизводство как механизм защиты интересов личности, общества и государства	6500
1519.	Жакишева Д.К.	Арнайы білім және оларды қылмыстарды тергеу кезінде қолдану нысандары	6504
1520.	Жұмадулла Қ.Ғ.	Жасанды интеллект пен криминалистика: қылмысты ашудағы жаңа дәуір	6508
1521.	Маратова А.М.	Понятие судебно-биологической экспертизы и ее значение для установления обстоятельств уголовного дела	6510
1522.	Шариф М.Қ.	Психологиялық портретті құру: сот сараптамасында қолдану тәжірибесі	6514
1523.	Жунусов Д.С.	Совершенствование качества судебных экспертиз: организационно-правовой подход	6517
1524.	Khamidullina R.	Jury Trials in the Criminal Justice System: A Comparative Analysis of the U.S. And	6520

		Kazakhstan Models	
1525.	Киікбай Б.С.	Онлайн алаяқтық қылмыстық құқық бұзушылықтарын тергеп-тексерудің өзекті мәселелері	6523
1526.	Салимжуаров Г.Ф.	Перспективы использования искусственного интеллекта в производстве судебных экспертиз	6528
1527.	Серіктай Н.Ө.	Тергеушінің жеке басының кәсіби-психологиялық сипаттамасы	6531

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.4 ҚЫЛМЫСТЫҚ САЯСАТ ЖӘНЕ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЗАҢНАМА: ЗАМАНАУИ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

1528.	Адильхан Х.Б.	Қылмыс пен жазаның психологиялық қырлары: кінә және жауапкершілік сезімі	6536
1529.	Арзанбекова К.Қ.	Геноцид және оның халықаралық құқықтағы орны	6538
1530.	Ахметжанова А.А.	Правовое обеспечение информационной безопасности Республики Казахстан: вызовы и перспективы	6540
1531.	Айзак А.Ж.	Әлеуметтік факторлар мен экономикалық қысымның қылмысқа ықпалы	6544
1532.	Әжібекова А.Е.	ҚР жасөспірімдер арасындағы буллингке қарсы шаралар мен шетелдік тәжірибе	6546
1533.	Болатбекова А.А.	Қылмыс пен жазаның қоғамдағы әлеуметтік-мәдени ықпалы	6552
1534.	Бөлебай А.Б.	Қазақстан Республикасында кәмелетке толмағандарға қатысты зорлық-зомбылық қылмыстарының алдын алу мәселелері	6555
1535.	Дүйсен Қ.А.	Адам саудасының құрбандарын анықтау және қорғау механизмдері	6563
1536.	Карсибек С.А.	Жыныстық қолсұғылмаулыққа қарсы жасалған қылмыстардың латенттілігі: себептері және шешу жолдары	6566
1537.	Кенеспек Д.М.	Қазақстан Республикасындағы қылмыстардың қайталану себептері мен алдын алу жолдары	6569
1538.	Кийкбай Н.К.	Жалған ақпарат тарату және оның қылмыстық-құқықтық салдарлары: ақпараттық кеңістікте қауіпсіздік пен жауапкершілік мәселелері	6572
1539.	Кожанова Д.Р.	Реформа уголовного законодательства Республики Казахстан: анализ реализации положений концепции УК 2014 года через призму десятилетнего опыта	6575
1540.	Көбейсін Ө.Т.	Кінә мен оның қос нысаны: қазіргі қылмыстық құқықтағы ерекшеліктер мен проблемалар	6578
1541.	Койчубекова А.А.	Уголовная ответственность за	6580

		насильственные действия сексуального характера	
1542.	Қабдылова А.Қ.	Кибербуллингтың алдын алудың құқықтық мәселелері	6585
1543.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен өзекті мәселелер	6590
1544.	Орынбай Ш.А.	Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі	6593
1545.	Сайлаубек М.Ж.	Қылмыстық құқықтағы өзін-өзі қорғау шегінің әлеуметтік және құқықтық аспектілері	6597
1546.	Төрехан А.Ә.	Тұрмыстық зорлық-зомбылық: қылмыстық жауаптылық және әділ жаза тағайындау мәселелері	6600
1547.	Тюлегенова А.А., Куатова Р.Е.	Совершествование превентивных мер в рамках реализации антикоррупционной политики в РК	6607

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.5 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАРИЯ ҚҰҚЫҚ: ЖАҢА ҚАУІП-ҚАТЕРЛЕР ТЕГЕУРІНДЕРІ

1548.	Алиев Е.	Правовое регулирование международных железнодорожных перевозок в Республике Казахстан	6611
1549.	Аршабаева Р.С.	Заманауи құлдықпен күрестегі халықаралық құқықтың тиімділігі мен мәселелері	6616
1550.	Данияр Ә.А.	Роль международных организаций в урегулировании вооруженных конфликтов	6620
1551.	Кабдрахманов А.Е.	Анализ правового регулирования защиты прав трудовых мигрантов: опыт Казахстана и России в контексте международных стандартов	6626
1552.	Qodirova T.R.	The role of the United Nations High Commissioner for refugees in protecting refugee rights	6631
1553.	Медетова М.Б.	Азаматтық авиациядағы алғашқы халықаралық қауіпсіздік стандарттары: пайда болу және тарихи негіздері	6634
1554.	Мыктыбаева Д.А.	Регулирование вопросов трудовой деятельности трудящихся-мигрантов в международных соглашениях Республики Казахстан	6640
1555.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен өзекті мәселелер	6645
1556.	Рублевский А.А.	Этическая дилемма статуса эмбриона	6648
1557.	Тулеген А.С.	Правовые проблемы назначения и исполнения наказания в деятельности международных уголовных трибуналах ad hoc	6652

10.6 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КОММЕРЦИЯЛЫҚ АРБИТРАЖ ЖӘНЕ ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚ

1558.	Акынов Д.М.	Правовые механизмы обеспечения исполнения обязательств государствами-членами ЕАЭС	6657
1559.	Ануарбек А.	Применение блокчейн-технологий в международном коммерческом арбитраже: правовые вызовы и перспективы	6661
1560.	Жаксылыков К.К.	Особенности правового регулирования отношений, возникающих из международного договора купли-продажи товаров	6665
1561.	Каримова Ф.Х.	Защита персональных данных в международном частном праве	6669
1562.	Мирзоева М.М.	К вопросу о сущности деловой репутации	6675
1563.	Раджабов М.Д.	Трудовые права иностранных граждан в международном частном праве	6679

10.7 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ БҰҰ-НЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУ МАҚСАТТАРЫ

1564.	Ануарбек А.	Международное экологическое правосудие: теоретические основы и практические аспекты	6683
1565.	Burieva M.S.	The role of international organizations in regulating the use of water resources of transboundary rivers and lakes	6687
1566.	Nasreddinzoda N.	The role of regional organizations in achieving the SDGs: international legal aspects	6691
1567.	Шалгымбаева А.Н.	Комиссия международного права ООН: регулирование экологических аспектов вооруженных конфликтов	6693

СЕКЦИЯ 11
АРХИТЕКТУРА И СТРОИТЕЛЬСТВО

ПОДСЕКЦИЯ 11.1 СТРОИТЕЛЬСТВО

1568.	Аманжолова Ш.Ғ.	Қарқынды құрылыс жағдайындағы Астана қаласының жер асты сулары деңгейінің өзгерісін болжау	6698
1569.	Батирбекова А.Т.	Численное моделирование работы стены в грунте с распорной системой в условиях плотной застройки	6702
1570.	Бекетов Д.Н.	Энергоэффективность в строительстве: симуляция влияния ориентации зданий на потреблении энергии в Астане	6707

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасындағы Адам құқықтары жөніндегі уәкіл, 2020 жыл, https://www.gov.kz/memleket/entities/ombudsman/press/news/details/137676?lang=kk Ақпарат алынған күн - 01.12.2024
2. Черненко Л. "Может ли применяться смертная казнь в Казахстане - разъяснение КС", 2020, https://www.zakon.kz/redaktsiia-zakonkz/5051462-mozhet-li-primenyatsya-smertnaya-kazn-v.htmlАқпарат алынған күн - 01.12.2024
3. Қазақстан Республикасының Президент Әкімшілігі, 2003 жыл, "Қазақстан Республикасында өлім жазасын мораторий енгізу туралы" Жарлыққа Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігі Мемлекеттік-құқық бөлімінің түсіндірмесі", https://adilet.zan.kz/kaz/docs/T030001251_Ақпарат алынған күн - 01.12.2024
4. Ұлттық статистика бюросы, 2023 жыл, https://stat.gov.kz/ru/industries/social-statistics/stat-crime/Ақпарат алынған күн - 01.12.2024
5. Левшин А.И. Описание киргиз-казачьих или киргиз кайсацких орд и степей. Ч.1-3. СПб., 1832;
6. Қазақстан Республикасы Үкіметі, 2021 жыл, "Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне өлім жазасы мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы" Қазақстан Республикасы Заңының жобасы туралы" https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2100000526/Ақпарат алынған күн - 01.12.2024

УДК 340.042

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ҚҰҚЫҚ САЛАСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Қалқазбек Нұркен Елжанұлы
Kkalkazbeknurkenn@gmail.com
Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, заң факультеті 2 курс Құқықтану мамандығы студенті,
Ғылыми жетекшісі: заң ғылымдарының докторы
Ибрагимов Жамаладен Ибрагимович

Құқық – қоғамның тұрақтылығы мен дамуының негізгі тірегі. Ол қоғамдағы қатынастарды реттеудің ең тиімді құралы ретінде қызмет атқарады. Қазіргі уақытта технологиялық революция, жаһандану, экологиялық мәселелердің ушығуы және әлеуметтік теңсіздіктің артуы құқық саласына жаңа сын-қатерлер мен міндеттер қойып отыр. Осы мақалада құқықтың даму бағыттары мен заманауи мәселелері талданып, оларды шешу жолдары ұсынылады.

Цифрлық технологиялар: құқық саласына. ықпалы

Деректер қауіпсіздігі және құқықтық реттеу

Қазіргі қоғамда ақпараттық технологиялардың кең таралуы жеке деректерді қорғау мәселесін өзекті етті. Әлемде ірі технологиялық компаниялар деректерді рұқсатсыз пайдаланып, азаматтардың құқығын бұзатын жағдайлар жиі кездеседі.

Қазақстанда «Жеке деректер және оларды қорғау туралы» заң бар. Алайда, азаматтардың жеке ақпаратының шетелдік платформалар арқылы таралуына қарсы тиімді шаралар жеткіліксіз. Заңнаманы күшейту, деректерді сақтау стандарттарын енгізу және халықты құқықтық сауаттылыққа тәрбиелеу арқылы бұл мәселені шешуге болады.

Киберқауіпсіздік

Цифрлық инфрақұрылымның дамуы киберқылмыстардың көбеюіне әкелді. 2022 жылы Қазақстанда тіркелген кибершабуылдар саны 30%-ға артты. Мұндай қылмыстардың алдын алу үшін арнайы құқықтық база қажет.

Мысалы, АҚШ-та киберқауіпсіздік саласындағы заңнамалар үнемі жаңартылып, технологиялық компаниялармен бірлесіп жұмыс істеу тәжірибесі бар. Қазақстан да осы бағытта құқықтық реттеуді

күшейтуі тиіс.[1]Экологиялық құқық: жаһандық және ұлттық деңгейдегі мәселелер

Қазақстандағы экологиялық құқықтың жағдайы

Қазақстан табиғи ресурстарға бай мемлекет болғанымен, қоршаған ортаға деген жауапкершілік деңгейі төмен. Жыл сайынғы ауа сапасы индексінің деректері бойынша, Алматы, Қарағанды, Өскемен сияқты қалаларда ластану көрсеткіші жоғары. Бұл жағдай экологиялық құқықтың жеткіліксіздігі мен оның орындалуын бақылаудың әлсіздігін көрсетеді. Мәселен, Европалық Одақта өндірістік кәсіпорындарға қатаң экологиялық стандарттар енгізілген. Бұл тәжірибені Қазақстанға бейімдеу үшін заңнамалық өзгерістер енгізу қажет. Экологиялық айыппұлдар көлемін арттырып, заң бұзушыларға нақты жаза қолдану арқылы ғана бұл мәселені шешуге болады.

Климаттың өзгеруі және құқықтық жауапкершілік

Климаттың өзгеруі – халықаралық қауымдастық үшін ортақ сын-қатер. Қазақстан 2016 жылы Париж келісіміне қосылды, бірақ климатты қорғау бойынша нақты қадамдар жеткіліксіз.

Мысалы, көмірқышқыл газының бөлінуін азайту мақсатында жасыл технологияларды қолдануды ынталандыру керек. Мұндай бастамаларды жүзеге асыру үшін экологиялық заңнаманы жетілдіріп, мемлекеттік бағдарламаларды нақтылау

қажет.[2]

Адам құқықтары және әлеуметтік әділеттілік

Қазіргі қоғамда адам құқықтарын қорғау және әлеуметтік әділеттілікті қамтамасыз ету құқықтық жүйенің маңызды міндеті болып табылады. Әлеуметтік теңсіздіктің күшеюі, тұрмыстық зорлық-зомбылық, еңбек құқықтарының бұзылуы сияқты мәселелер ұлттық заңнаманы жетілдіру қажеттілігін айқындайды.[3]

Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы күрес

Қазақстанда тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесі өткір күйінде қалып отыр. 2023 жылы тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қатысты істер саны 20%-ға артты.

Проблема: Қолданыстағы заңдарда тұрмыстық зорлық-зомбылық үшін жаза жеткіліксіз, әрі кейбір жәбірленушілер құқық қорғау органдарына жүгінуден бас тартады.

Шешімдер:

Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қатысты нақты қылмыстық жауапкершілікті енгізу.

Қауіпсіз баспаналар мен психологиялық көмек көрсету орталықтарын көбейту.

Халық арасында түсіндіру жұмыстарын күшейту.

[4]

Халықаралық тәжірибе: Испанияда тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарын қорғау үшін арнайы соттар құрылды. Бұл модель Қазақстан үшін де тиімді болар еді.

Балалардың құқықтарын қорғау

Қазақстанда балалардың құқықтары жиі бұзылады. Мектептегі буллинг, жетім балаларды асырауға арналған бағдарламалардың тиімсіздігі және сапалы білімге қолжетімділіктің шектеулігі бұл саланың әлсіздігін көрсетеді.

Мысалы, Финляндияда балаларды қорғауға арналған арнайы омбудсмен институты жұмыс істейді. “Қазақстанда бала құқығы жөніндегі 20 өңірлік омбудсмен тағайындалды” - деп ҚР Оқу-ағарту министрлігінің баспасөз қызметі мәлімдеді. Бала құқықтары жөніндегі уәкілдер баланың құқықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуы туралы өтініштерді, сондай-ақ білім беру, денсаулық сақтау және әлеуметтік қорғау ұйымдарына бару, балалардың

құқықтарымен айналысатын жергілікті атқарушы органдардың және өзге де ұйымдардың әрекеттеріне немесе бейәрекетіне қатысты шағымдарды қарайды.

[5.1] [6]

Гендерлік теңдік және құқықтық кепілдіктер

Гендерлік теңсіздік – Қазақстанда адам құқықтарын қорғау саласындағы басты мәселелердің бірі. Әйелдердің саяси, экономикалық, және әлеуметтік салалардағы құқықтары жеткілікті дәрежеде қорғалмайды.

Мәселе: Әйелдер жұмысқа қабылдануда және мансаптық өсуде кемсітушілікке ұшырайды. Сонымен қатар, шешім қабылдау деңгейіндегі әйелдердің үлесі төмен.

Шешімдер:

Әйелдердің кәсіпкерлік бастамаларын қолдауға арналған гранттық бағдарламаларды енгізу.

Қызмет саласында гендерлік квоталарды сақтау.

Қоғамда гендерлік теңдік туралы түсінік қалыптастыру үшін медиа және білім беру жобаларын іске асыру.

Мысал: Швецияда әйелдердің құқықтарын қорғау үшін мемлекеттік және жеке секторда гендерлік теңдік стандарттары енгізілген.

[6.2]

Халықаралық құқық және ұлттық заңнама

Қазіргі құқықтық жүйе халықаралық нормаларсыз тиімді бола алмайды. Халықаралық ұйымдар мен келісімдер ұлттық заңнаманың дамуына әсер ететін маңызды фактор болып табылады.

Қазақстан 30-дан астам халықаралық конвенцияға қосылған. Мәселен, адам құқықтарын қорғау бойынша БҰҰ конвенциялары ұлттық заңнаманы жетілдіруге негіз болды. Дегенмен, бұл нормаларды іс жүзінде орындау мәселелері шешілмеген.

Мысал: Адам саудасына қарсы күрес конвенциясы бойынша Қазақстан бірқатар міндеттемелер алғанымен, жыл сайын осындай қылмыстар саны артуда. Ұлттық заңнамада адам саудасы үшін жазаны күшейтіп, жәбірленушілерді қорғау бағдарламаларын жүзеге асыру қажет. [7.1]

Құқықтық мәдениетті арттыру

Азаматтардың құқықтық мәдениеті құқық жүйесінің тиімділігіне тікелей әсер етеді. Құқықтық сауаттылық деңгейі жоғары елдерде заң талаптарын сақтау мәдениеті қалыптасқан. Қазақстанда құқықтық мәдениетті арттыру үшін мектептер мен жоғары оқу орындарында құқық пәндерін кеңінен енгізу маңызды.

Мысал: Жастар арасында құқықтық сауаттылықты арттыру мақсатында волонтерлік қозғалыстар мен қоғамдық ұйымдардың белсенділігін арттыру қажет.

Қорытынды

Қазіргі заманғы құқық саласы қоғамның өзгерістеріне бейімделіп, жаңа мәселелерді шешуде тиімді құралдарға сүйенуі қажет. Цифрлық технологиялар, экологиялық мәселелер және адам құқықтарын қорғау – құқық жүйесінің басты бағыттары. Бұл салаларда ұлттық заңнаманы жетілдіру, халықаралық тәжірибені қолдану және құқықтық мәдениетті арттыру маңызды. Құқықтың дамуы тұрақтылықты қамтамасыз етіп, әрбір азаматтың құқығы мен еркіндігін қорғауға негіз болады. Заманауи талаптарға сай құқық жүйесін құру – Қазақстанның әлеуметтік және экономикалық дамуының кепілі. Қазіргі заманғы құқық саласы технологиялық, экологиялық және әлеуметтік өзгерістерге бейімделуі тиіс. Ол үшін:

Цифрлық құқықты дамыту: Жеке деректерді қорғау және киберқауіпсіздік бойынша ұлттық заңнаманы жетілдіру.

Экологиялық құқық: Қоршаған ортаны қорғау бойынша қатаң стандарттар енгізіп, экологиялық айыппұлдар жүйесін күшейту.

Адам құқықтары: Гендерлік теңдік пен балалардың құқықтарын қорғауға бағытталған нақты шараларды жүзеге асыру.

Халықаралық ынтымақтастық: Халықаралық құқық нормаларын ұлттық заңнамаға тиімді бейімдеу.

Пайдаланылған әдебиеттер :

1)Қазақстан Республикасының Конституциясы-.https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000407/links

2) Негізгі құқықтық акт. Астана: Қазақстан Республикасы Парламентінің баспасы, 1995 жыл.- https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z040000008_]

3)"Жеке деректер және оларды қорғау туралы" Қазақстан Республикасының Заңы.- https://adilet.zan.kz/kaz/docs/O1500000001

4)"Қоршаған ортаны қорғау туралы" Қазақстан Республикасының Заңы.- https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P050001043_]

5)Қазақстан Республикасындағы гендерлік теңдік стратегиясы- https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z020000345_]

(2006–2016). Астана: Қазақстан Республикасы 6)Президентінің жанындағы Әйелдер істері және отбасылық-демографиялық саясат жөніндегі комиссия.- https://www.hrw.org/news/2021/12/10/kazakhstan-protect-womens-rights

7)БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі конвенциялары.- https://www.ohchr.org

6.10. Human Rights Watch. "Kazakhstan: Women’s Rights and Gender Equality".

УДК 342.41(574)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ СОТ ИНСТИТУТЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ ЖӘНЕ ҚЫЗМЕТІ

Маликов Жансен Нұржанұлы
jansen1503@icloud.com
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, заң факультеті 2 курс,
«Құқықтану» мамандығының студенті,
Ғылыми жетекші – заң ғылымдарының докторы
Ибрагимов Жамаладен Ибрагимович

Қазақстан Республикасының сот жүйесі мемлекеттегі құқықтық тәртіпті, заң үстемдігін және азаматтардың құқықтарын қорғауды қамтамасыз ететін маңызды институт болып табылады. Бұл жүйе Конституция негізінде құрылған және үздіксіз жетілдіріліп келеді.

Сот жүйесінің қалыптасу кезеңдері[1.1]

1991-1995 жылдар: Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейін сот жүйесі мен құқық қорғау органдарының жаңа құрылымы енгізілді. 1993 жылғы алғашқы Конституция бойынша соттар егемен мемлекеттің негізгі құқықтық институты ретінде анықталды. Бұл кезеңде соттардың тәуелсіздігі мен мәртебесін нығайтуға бағытталған заңдар қабылданды.

1995 жылғы Конституция: Жаңа Конституцияда сот билігі жеке тармақ ретінде бекітіліп, оның тәуелсіздігі заң жүзінде нығайтылды. Конституцияның 7-бөлімі соттардың құрылымын, міндеттерін және мәртебесін айқындап берді. Бұл құжат Жоғарғы Сотты республикадағы жоғарғы орган ретінде бекітті, ал жергілікті соттар азаматтық, қылмыстық, әкімшілік және басқа да істерді қарау бойынша өкілеттіктер алды.